

УДК 341:339.543.2(5)

Андрій Смолій,*аспірант кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

РОЗВИТОК АЗІЙСЬКИХ МИТНИХ СОЮЗІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Стаття присвячується аналізу становлення та розвитку митних союзів одного з найголовніших регіонів світу – азійського. У роботі йде мова про основні міжнародно-правові засади цих митних союзів, їх функціонування та перспективи. Аналізується митне законодавство держав, на якому базуються інтеграційні утворення – азійські митні союзи.

Ключові слова: митні союзи, правовий режим, нормотворчий процес, міжнародно-правові норми, регіональна економічна інтеграція, зони вільної торгівлі.

Постановка проблеми. Процес дослідження правового статусу митних союзів в азійському регіоні, їх розвиток та вплив на міжнародне право є доволі важливим, оскільки регіон є одним із найпотужніших та найвпливовіших як у міжнародному праві, так і у сфері економічної інтеграції. Важливим у дослідженні є визначення латиноамериканських митних союзів у світі, їх значення та вплив на міжнародно-правові процеси на сучасному етапі розвитку міждержавних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі розвитку науки доволі значна кількість науковців розглядала розвиток митних союзів у цьому регіоні, серед них – як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, такі як О. В. Олейніков, І. Грицяк, Є. Папенко, С. Демченко, Д. Накагава, Б. Раджан та інші. Роботи цих науковців, безумовно, є важливими як для розуміння, так і для продовження дослідження теми митних союзів в Азії.

Основними цілями статті є такі:

- встановити основних гравців в інтеграційних процесах до азійських митних союзів;
- розглянути міжнародно-правову базу азійських митних утворень;
- визначити перспективи митних союзів в Азійському регіоні.

Виклад основного матеріалу. В умовах розгортання однієї з основних глобальних тенденцій – переміщення центру економічного розвитку із Заходу на Схід, яка має всі передумови для збереження свого вектору у довгостроковій перспективі, актуальним є виявлення сфер як зближення, так і конфлікту інтересів ключових суб'єктів, які ре-

презентують такий регіон, як Велика Східна Азія.

Оскільки у концептуально-правових розробках як ЄС, так і Росії наголошується на тому, що від характеру тенденцій у цьому регіоні значною мірою залежить динаміка їхнього майбутнього розвитку, зовнішньоекономічна стратегія України не лише на цьому напрямі, а й на європейському та євразійському має формуватися з урахуванням специфіки як регіону в цілому, так і окремих субрегіонів – Східної, Південно-Східної та Південної Азії. Такий загальний підхід об'єднує суб'єктні константи та правові змінні, в системі яких увагу доцільно сфокусувати на використанні такого правового інструменту реалізації зовнішньоекономічних стратегій держав, як регіональні торговельні угоди, серед яких дев'яносто відсотків становлять угоди про зони вільної торгівлі, решта десять – угоди про митні союзи. Такі угоди можна вважати поліфункціональними, які на макrorівні сприяють здійсненню регіональної економічної інтеграції держав, на мікрорівні – забезпеченню інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Як зазначає вітчизняний дослідник О. В. Олейніков, незважаючи на тенденції лібералізації та глобалізації, рівень командного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у Східній Азії стрімко підвищується, втілює у собі активну роль держави у формуванні зовнішньоекономічного курсу та передбачає широкий набір засобів регулювання. Східноазійські країни віддають перевагу використанню права як високотехнічного та інструментального засобу досягнення цілей політики, а не як принципу верховенства [2].

Торговельно-економічна стратегія Китаю та Японії передбачає здійснення дій на основі засад мультилатералізму в рамках норм, закріплених у багатосторонніх угодах Світової організації торгівлі. Це пояснюється тим, що наявний правовий режим міжнародної торгівлі в цілому відповідає їхнім національним економічним інтересам, адже є сприятливим для конкурентоспроможних експортно-орієнтованих суб'єктів економічної діяльності.

При цьому порівняно з Європейським Союзом і США ці провідні країни регіону відносно пізно стали використовувати такий інструмент, як угоди про зони вільної торгівлі (Free Trade Area Agreements) та угоди про економічне партнерство (Economic Partnership Agreements). На сучасному етапі ними сформовані та реалізуються стратегії укладення таких угод, які є різними за низкою характеристик. Зміни у правовому забезпеченні геоекономічної політики Японії та Китаю у частині зростання кількості укладених угод про зони вільної торгівлі та угод про економічне партнерство зумовлені сукупністю як внутрішніх, так і зовнішніх факторів [3].

Перехід та інтенсифікація укладення Японією угод про економічне партнерство (ЕРА) та двосторонніх інвестиційних угод (ВІТ), як зазначають Д. Накагава та У. Ліанг, зумовлені інтересами японських суб'єктів економічної діяльності, діяльність яких стала здійснюватись у менш сприятливому правовому режимі на зовнішніх ринках порівняно з конкурентами з тих країн, які уклали, зокрема, Угоди про зони вільної торгівлі [4].

Так, Східна Азія репрезентована трьома економічно потужними країнами – Китаєм, Японією та Південною Кореєю. У свою чергу Південно-Східну Азію можна вивчати у двох площинах, оскільки цей субрегіон розглядається крізь призму функціонування, по-перше, АСЕАН, по-друге, економічно розвинених країн Асоціації (Сінгапуру, Малайзії, Філіппін), які здатні проводити самостійну зовнішньоекономічну політику, що набуває великого значення не тільки для ЄС та Росії, а й для України. Нарешті, центром сили Південної Азії є, безумовно, Індія, яка є ядром субрегіональної економічної організації СААРК і має потенціал впливати як на регіональні, так і на глобальні процеси.

Основними інституціональними форматами регіональної економічної інтеграції можна вважати Економічне Співтовариство АСЕАН, Східноазійське Співтовариство та Східноазійський Саміт, де спільним елементом для всіх наведених форматів є АСЕАН. Дійсно, формально своєрідним центром інтеграційних процесів вважається Асоціація держав Південно-Східної Азії, яку було ство-

рено у 1967 р. через підписання Бангкокської декларації п'ятьма державами-засновниками: Індонезією, Малайзією, Філіппінами, Сінгапуром і Таїландом. Інші п'ять держав набули правового статусу членів Асоціації пізніше – Бруней (1984 р.), В'єтнам (1995 р.), Лаос (1997 р.), М'янма (1997 р.) та Камбоджа (1999 р.).

Оскільки стратегічною метою держав-членів Асоціації можна вважати формування Співтовариства АСЕАН, зазначимо, що структурно воно як система складатиметься з трьох елементів-підсистем – Співтовариства АСЕАН з політики і безпеки, Соціокультурного співтовариства АСЕАН та Економічного співтовариства АСЕАН, останнє з яких і підлягає дослідженню.

Отже, створення Економічного співтовариства АСЕАН слід розглядати як вищий рівень регіональної інтеграції в економічній сфері в межах території держав-членів АСЕАН, яка здійснюватиметься, на відміну від інтеграційних процесів у європейському та євразійському регіоні, без створення наднаціональних органів і формування наднаціонального права [3].

Основні сфери Економічного співтовариства можна розподілити на внутрішні – створення єдиного ринку і виробничої бази, формування регіону рівного економічного розвитку – та зовнішні – формування високо конкурентного регіону, точніше субрегіону – центру розвитку (поряд із КНР, ЄС, НАФТА), який буде повністю інтегрованим у глобальну економіку. Ці сфери можна розглядати як взаємозв'язані та взаємопосилувальні, що дозволяє об'єднати їх у когнітивну карту з позитивними зворотними зв'язками. У цілому в рамках Економічного співтовариства АСЕАН виділяється п'ять ключових елементів спільного ринку та виробничої бази, якими мають стати вільний рух товарів, послуг, інвестицій та капіталу, полегшення пересування кваліфікованої робочої сили.

Для досягнення такої мети, як створення спільного ринку та виробничої бази в рамках АСЕАН, увага, перш за все, приділяється правовому забезпеченню вільного руху товарів. При цьому такий нібито суто торговельний аспект в АСЕАН пов'язується безпосередньо з виробничим, оскільки він має сприяти розвитку виробничих мереж (кластерів) у регіоні та підвищити здатність АСЕАН виступати глобальним виробничим центром (де-факто статус якого нині має Китай) або частиною глобальних ланцюгів постачань, які запроваджуються транснаціональними корпораціями [5].

Ключову роль у процесі лібералізації торгівлі товарами, які походять із території

держав Асоціації, відіграв такий механізм, як Спільний ефективний преференційний тариф для зони вільної торгівлі АСЕАН (схема СЕРТ, у рамках якої було узгоджено графік зниження мит та участь у якій була обов'язковою для всіх держав-членів АСЕАН) 19. У 2009 р. держави-члени АСЕАН підписали новий Договір про торгівлю товарами (АТІГА) 20, який має кодифікований характер, що дало можливість об'єднати та вдосконалити в рамках одного документа правові засади щодо зовнішньої торгівлі товарами [6].

Зона вільної торгівлі, створена у 1992 р. у межах АСЕАН (АФТА), передбачає асиметричний підхід до лібералізації зовнішньоторговельного режиму шістьма більш розвиненими державами та чотирма менш розвиненими. Так, зокрема, країни першої групи до 2010 р. суттєво зменшили рівень мит на товари, включені до спеціального переліку, до рівня не більше 5%, тоді як держави другої групи мають здійснити аналогічні дії не пізніше 2016 р.

З метою забезпечення належного доступу до ринків послуг інших країн Асоціації та надання іноземним суб'єктам підприємництва національного правового режиму в межах АСЕАН у 1995 р. укладено Рамкову угоду щодо послуг (АФАС).

Виходячи з аналізу матеріалів органів влади держав-членів АСЕАН, наприклад Малайзії, можна зробити певне узагальнення, що принципи та основні напрями лібералізації сфери послуг відповідають концептуально-правовим засадам Світової організації торгівлі, оскільки процеси лібералізації здійснюються у дванадцяти секторах, які охоплюють сто двадцять вісім підсекторів, які визначено у Класифікації секторів послуг СОТ.

Вбачається, що перехід до більш тісних економічних зв'язків у межах АСЕАН у форматі Економічного співробітництва є імовірнішим у тому разі, якщо чинні правові засади – Угоди про зону вільної торгівлі товарами та послугами, а також Угода про інвестиційну зону АСЕАН (АІА) – наповнюватимуться реальним фактичним змістом – активними діями суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності держав Асоціації, чому має сприяти й подібний до ухваленого в рамках СОТ Механізм вирішення спорів (Dispute Settlement Mechanism).

З огляду на тісний зв'язок правових інструментів регулювання суспільних відносин в інвестиційній та інноваційній сферах, заслуговує на увагу узагальнення вітчизняних правознавців. Вони наголошують, що динамічний розвиток науково-технічного

потенціалу та його реалізацію у зовнішньоекономічній сфері може бути забезпечено лише за умов активної регулюючої та стимулюючої ролі держави, про що свідчить досвід усіх провідних ринкових держав, динамічних країн Південно-Східної Азії [7].

Статус АСЕАН як суб'єкта міжнародного економічного права не виключає водночас можливостей проведення окремими державами-членами власної зовнішньоекономічної політики.

Так, зокрема, Сінгапур займає активну позицію не тільки щодо питання укладення Асоціацією угод про зони вільної торгівлі, а й щодо розширення кількості укладених власних двосторонніх угод про ЗВТ, у тому числі тих, які належать до трансрегіональних та укладаються на умовах «СОТ-плюс» і «СОТ-Х».

Така тенденція безпосередньо стосується й України, яка веде переговори із Сінгапуром щодо укладення Угоди про зону вільної торгівлі. Зважаючи на типову тактику Сінгапуру діяти у відносинах з країнами, що розвиваються (developing countries), до кола яких належить і Україна, як економічно розвинена країна, яка намагається максимально забезпечити на правовому рівні охорону та захист інтересів своїх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, потенційно можлива Угода, найімовірніше, належатиме до поглиблених і розширених.

Незважаючи на визнання саме АСЕАН ядром регіональної економічної інтеграції, необхідно підкреслити, що ступінь свободи такого ядра є незначним, оскільки пріоритетні цілі Асоціації в торговельній, інвестиційній, технологічній сферах навряд чи можуть бути досягнуті самостійно, без взаємодії, насамперед, із країнами східно-азійської трійки. Отже, фактор залежності країн АСЕАН від процесів у цих країнах зумовив необхідність запровадження юридично обов'язкових правових механізмів, якими стали двосторонні Угоди про зони вільної торгівлі.

Виходячи з того, що розвиток торговельно-економічних відносин АСЕАН з іншими ключовими суб'єктами регіону здійснюється в різних форматах, доцільним є, по-перше, їх послідовний розгляд, по-друге, методологічно обґрунтованим є диференціація кореспондуючих цим форматам угод про зони вільної торгівлі за різними критеріями, один із головних з яких передбачає виділення угод чинних та потенційно можливих [8].

На сучасному етапі основним інтеграційним форматом, у межах якого провідні країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії здійснюють реалізацію зовнішньоекономічних стратегій в інтересах суб'єктів під-

приємицтва, є формат АСЕАН+1, згідно з яким Асоціація взаємодіє з КНР, Японією, Південною Кореєю, Індією на основі двосторонніх угод.

Однією з ключових тенденцій останніх двох десятиліть, яка стає детермінантною трансформації регіонального зовнішньоторговельного правопорядку, є процес зближення АСЕАН з Китаєм. Зміцнення двосторонніх торговельно-економічних відносин створює сприятливу ситуацію для держав-членів Асоціації забезпечувати свої інтереси за допомогою підтримки КНР, що можна кваліфікувати як зміну структурного характеру. Вона, у свою чергу, стала наслідком зміни функціональної, а саме трансформації статусу Китаю на початку XXI ст. не тільки як впливового регіонального, а й глобального суб'єкта міжнародного економічного права.

Щодо Митного Союзу в рамках ЄврАзЕС зазначимо таке. Спочатку сама ідея побудови митного союзу, передбачена домовленостями СНД, не знайшла способу реалізації у форматі Співдружності. Тому було вирішено обмежитися участю в союзі держав, готових підписати і дотримуватися принципів митного союзу. На першому етапі, в 1995 році, було укладено Угоду про митний союз між Росією і Білорусією, до яких в тому ж місяці приєднався Казахстан.

У свою чергу договір між Білоруссю, Росією та Казахстаном про створення єдиної митної території та формування Митного союзу був підписаний у 2007 році.

28 листопада 2009 р. зустріч Д. Медведева, А. Лукашенка та Н. Назарбаєва у Мінську ознаменувала собою активацію роботи зі створення на території Росії, Білорусії та Казахстану з 1 січня 2010 року Єдиного митного простору. У цей період була ратифікована низка важливих міжнародних угод щодо Митного союзу. Усього за 2009 рік на рівні глав держав та урядів було прийнято близько 40 міжнародних договорів, що склали основу Митного союзу [9]. Незважаючи на те, що МС функціонує не так давно, вже є видимі результати, зокрема:

- сформувалася загальна митна територія та запрацювала єдина система митного регулювання з вільним переміщенням товарів усередині Митного союзу. Товар завезений, припустимо, на територію Республіки Білорусь, набуває статусу товару Митного союзу, а також може вільно, без сплати митних платежів і митного оформлення, бути ввезений на територію Росії;

- ціни на товари стали більш конкурентоспроможними за рахунок економії на митних платежах, сертифікації товарів, витратах на митного брокера тощо;

- відбулися позитивні зміни для учасників ЗЕД у митному законодавстві: змінилися терміни декларування товарів (з 15 днів до 4 міс.);

- товарообіг між країнами-учасницями МС виріс більш ніж на 30%;

- скоротилися терміни відвантаження товарів за рахунок економії часу, який раніше витрачався на митне оформлення, збір усіх документів, на проходження й огляд автомобілів на митних постах (часом це доходило на окремих кордонах до 50% часу доставки);

- з'явилася можливість електронного декларування товарів, частково скасовані заходи нетарифного регулювання;

- експорт/імпорт став доступний тим компаніям, які раніше не наважувалися виходити на зовнішні ринки [10].

Щодо митного регулювання в Митному союзі та країнах, які до нього входять, маємо зазначити таке. До створення Митного союзу митне регулювання в цих країнах мало національний характер. В умовах формування і функціонування Митного союзу митне регулювання вийшло на наднаціональний рівень: створюються спеціальні союзні органи, наділені державами-членами Митного союзу необхідними регулюючими повноваженнями, – Міждержавна рада ЄврАзЕС (вищий орган Митного союзу) і Комісія Митного союзу. Нормативні правові акти цих органів приймаються на виконання міжнародних договорів держав-членів Митного союзу.

Усе ж таки навіть на рівні союзного нормотворчого процесу митне регулювання продовжує зберігати національні риси: по-перше, в цьому нормотворчому процесі беруть безпосередню участь держави-члени Митного союзу, які також намагаються врахувати свої національні інтереси й особливості суспільних відносин з предмета митного регулювання в Митному союзі. По-друге, митне законодавство Митного союзу водночас є частиною митного законодавства кожної з держав-членів Митного союзу, оскільки містить правові норми прямої дії, що мають однакову юридичну силу в усіх союзних державах.

Безпосередня участь держав у процесі митного регулювання та формальна відсутність при цьому наднаціональних органів дають підстави для виділення вищого рівня митного регулювання на єдиній митній території Митного союзу – міжнаціонального.

Саме на міжнаціональному рівні сформовано митне законодавство Митного союзу. Так, Міжнародним договором держав-членів Митного союзу від 27.11.2009 затверджено Митний кодекс Митного союзу (далі – МК МС), який є основою всього митного за-

конодавства Митного союзу [11]. Згідно з п. 2 ст. 1 МК МС (у редакції Протоколу від 16.04.2010) митне регулювання в Митному союзі здійснюється відповідно до митного законодавства Митного союзу, а в частині, не врегульованій таким законодавством, до встановлення відповідних правовідносин на рівні митного законодавства Митного союзу – згідно із законодавством держав-членів Митного союзу.

Відповідно до ст. 3 МК МС «митне законодавство Митного союзу складається з: (1) цього Кодексу; (2) міжнародних договорів держав-членів Митного союзу, що регулюють митні правовідносини в Митному союзі; (3) рішень Комісії Митного союзу, які регулюють митні правовідносини в Митному союзі, прийнятих відповідно до цього Кодексу та міжнародних договорів держав-членів Митного союзу.

Митне законодавство Митного союзу діє на митній території Митного союзу. Якщо згідно з митним законодавством Митного союзу митне регулювання в Митному союзі здійснюється відповідно до законодавства держави-члена Митного союзу, таке законодавство діє на території цієї держави-члена Митного союзу» [12]. З огляду на викладене, можна виділити такі рівні митного регулювання та його результати у вигляді правових актів, що підлягають застосуванню в країнах-членах Митного союзу: (1) міжнаціональний рівень митного регулювання (міжнародні договори держав-членів Митного союзу); (2) наднаціональний рівень митного регулювання (рішення Міждержавної ради ЄврАзЕС і Комісії Митного союзу, а нині – Вищої євразійської економічної ради та Євразійської економічної комісії відповідно); (3) національний рівень митного регулювання.

Паралельно із цією ієрархією правових актів у сфері митного регулювання на території держав-членів Митного союзу зберігають свою дію міжнародні митні договори (конвенції), прийняті ними поза межами діяльності Митного союзу.

Під час підготовки проекту МК МС було проведено інтеграцію та об'єднання митних законодавств трьох країн – Росії, Білорусі та Казахстану, які багато в чому схожі, оскільки мають спільну основу – Міжнародну конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур, узятую у відповідній редакції. Але в них є і досить серйозні відмінності. Природно, що досягти результату, який би влаштував усіх учасників процесу кодифікації, можна було тільки за рахунок компромісів і взаємних поступок. У ході розробки МК МС договірним сторонам доводилося відмовлятися від якихось наявних у себе митних ін-

ститутів і процедур, створювати щось нове і спільне для всіх сторін. Деякі автори як недолік МК МС відзначають наявність у ньому безлічі норм, які відсилають до положень національного митного законодавства. Таке викладення нормативного матеріалу ускладнює його вивчення і використання посадовими і приватними особами, оскільки виникає необхідність звернення до норм національного законодавства всіх держав-членів Митного союзу. Також це провокує виникнення колізій у правових нормах і правозастосовній практиці.

Із цього приводу варто зауважити, що процес гармонізації та уніфікації національного митного законодавства держав-членів Митного союзу почався порівняно недавно, тому створити відразу універсальний МК МС не видається можливим.

Таким чином, митне право Митного союзу отримує новий імпульс для свого розвитку.

У свою чергу, орієнтиром у національній митній нормотворчості держав-членів Митного союзу є: (а) положення митного законодавства Митного союзу; (б) міжнародні договори в галузі митної справи, які застосовуються в частині, не врегульованій митним законодавством Митного союзу, і (або) що не суперечать йому.

Ефективність правового регулювання в галузі митної справи безпосередньо залежить від узгодженості національних та наднаціональних правових норм, високого ступеня їх опрацювання, що гарантує відсутність прогалин і колізій, збалансованого їх поєднання і взаємопроникнення. Із наведеного маємо зробити висновок, що митне регулювання як в ЄС, так і в Митному союзі є багаторівневим: воно складається із союзного митного законодавства (в ЄС до нього належать акти первинного і вторинного права, а в Митному союзі можна віднести акти міжнаціонального та наднаціонального рівня) та національних митно-правових актів.

Основою митного законодавства в обох союзах є митні кодекси, але формування цих актів проходило різними шляхами. МК ЄС 1992 р. є результатом консолідації наявних та чинних на момент його підготовки нормативно-правових актів ЄС у царині митної справи, тобто в ньому було поєднано накопичений за більш ніж два десятиріччя нормативний матеріал. МК МС з'явився в результаті компромісної інтеграції митних законодавств його країн-учасниць і впровадження нових положень та закріпив проміжне регулювання між практиками цих країн, тобто МК МС став системоутворюючим актом для митного регулювання в Митному союзі.

Як було зазначено вище, і в ЄС, і в Митному союзі за межами союзного регулювання залишаються правовідносини, пов'язані з відповідальністю за митні правопорушення й злочини, а також інституційна основа митної служби, система і структура митних органів та статус їх службовців. Ці питання врегульовані національними митно-правовими актами держав-учасниць.

Висновки

Таким чином, бачимо, що на території Азії існує низка потужних митних союзів, що базуються на міжнародно-правових засадах. Загалом азійські митні союзи є одними з найбільш потужних у світі, а їх правова база застосовує на дослідження та поширення серед інших подібних утворень. На даному етапі розвитку ми бачимо активну взаємодію азійських держав, створення умов задля інтеграційних процесів, напрацювання законодавчої бази як у внутрішньому, так і в зовнішньому законодавстві.

Список використаних джерел:

1. АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспективы / Л. Е. Васильев [и др.]. – М.: ИД «ФОРУМ», 2010. – 368 с.
2. Олейников О. В. Государственное регулирование внешнеэкономической деятельности в Восточной Азии / О. В. Олейников // Вестник ИЭПИ НАН Украины. – 2010. – № 1. – С. 99–109.
3. ASEAN Trade in Goods Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asean.org/communities/aseaneconomic-community/category/asean-trade-in-goods-agreement>
4. Nakagawa J., Liang W. A Comparison of the FTA Strategies of Japan and China and Their Implications for Multilateralism // Indiana University Research Center for Chinese Politics and Business – October 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.indiana.edu/~rcpcb/Working_Paper_/Liang%20Nakagawa%20RCCPB%2011%20FTAs%20PUB.pdf.
5. Sanshita B.D. Asia's Regional Comprehensive Economic Partnership [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://www.-eastasiaforum.org/2012/08/27/asia-regional-comprehensive-economicpartnership>.

6. Rajan D.S. East Asia integration – China's Reservations on India Playing a Leading Role // Chennai Center for Chinese Studies C3S Paper No.757 (March 13, 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.c3sindia.org/eastasia/2201>.

7. Україна та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти : монографія / [Авер'янов В. Б., Грицяк І. А., Демченко С. Ф., та ін.]; заг. ред. В. Б. Авер'янова, С. Ф. Демченка. – К.: «Преса України», 2010. – С. 118.

8. Framework Agreement on Comprehensive Economic Co-Operation Between ASEAN and the People's Republic of China Phnom Penh, 4 November 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/item/framework-agreement-oncomprehensive-economic-co-operation-between-asean-and-the-people-s-republic-of-china-phnom-penh-4-november-2002-3>.

9. Таможенный Союз России, Белоруссии и Казахстана [Електронний ресурс] // Krugosvet.ru. – Режим доступу : <http://www.krugosvet.ru/enc/gosudarstvo-i-politika/tamozhennyi-soyuz-rossiibelorussii-i-kazakhstan>

10. Плюсы и минусы Таможенного Союза [Електронний ресурс] // ИНМАРКОН. – Режим доступу : <http://inmarkon.ru/article/pljusy-i-minusytamozhennogo-sojuza/>

11. Приложение к Договору о Таможенном кодексе Таможенного союза, принятому Решением Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества (Высшего органа Таможенного союза) на уровне глав государств от 27.11.2009 № 17 (в ред. Протокола от 16.04.2010) [Електронний ресурс] – Режим доступа : http://www.fms.gov.ru/programs/fmsuds/prav_obespech/tamoj_kodex.pdf

12. Приложение к Договору о Таможенном кодексе Таможенного союза, принятому Решением Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества (Высшего органа Таможенного союза) на уровне глав государств от 27.11.2009 № 17 (в ред. Протокола от 16.04.2010) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.fms.gov.ru/programs/fmsuds/prav_obespech/tamoj_kodex.pdf

Статья посвящена анализу становления и развития таможенных союзов одного из главных регионов мира – азиатского. В работе идет речь об основных международно-правовых основах этих таможенных союзов, их функционировании и перспективах. Анализируется таможенное законодательство государств, на котором базируются интеграционные образования – азиатские таможенные союзы.

Ключевые слова: таможенные союзы, правовой режим, нормотворческий процесс, международно-правовые нормы, региональная экономическая интеграция, зоны свободной торговли.

The article is devoted to the analysis of formation and development of customs unions, one of the most important regions of the world – Asia. The paper deals with the basic international legal principles of customs unions, their functioning and prospects. Analyzes the customs legislation of States, which underlies the integration of education – Asian Customs Union.

Key words: customs unions, legal regime, legislative process, international law, regional economic integration, free trade zone.